

A Batthyány téren a metróban egy hajléktalan az újságot ajánlja. Az ára ötven forint, de annyit adjak érte, amennyit akarok. Egy százast fizetek, a helyzet szabályos és nem vesz el energiát. A lap címe: Fedél nélkül. A lapra ráírva, hogy az újság ára árusát illeti. Sőt, hogy: „A lapért felajánlott pénzösszeg adomány, mely teljes egészében a terjesztőé.” Legális a megszerzés, a vásárlókör felderítésére irányuló tájékoztató-ismerkedő aktus. Legális a pénzszerezés és annak módja. Egy hajléktalan egy kulturális terméket, egy újságot használ fel eszközként, hogy pénzhez jusson. Egy objektiváció egy helyzetre legalizálja egy hajléktalan helyzetét.

A Fedél nélkül egy újság, ISSN számmal. Megjelenik négy oldal terjedelemben, 500 példányban, van kiadója, főszerkesztője. A szám, amit megvettem, a 85. A benne megjelenő írások javítatlanok, formailag, helyesírásukat tekintve egyaránt. A lap alaphangja a büntudaté. A hajléktalanok verseikben, prózai írásaikban, beszámolóikban egy állapotról szólnak, a lecsúszott, lekérült, alul levő emberéről. /"Megy az élet a maga útján/ És én kint vagyok az utcán/ Ne haragudjatok érte/ De azt hiszem meg nem érte"/. ..."idáig süllyedtünk... Innen már sajnos nagyon nehéz fölállni. Pedig szeretnénk még egyszer újra emberek lenni. Emberként újra odaállni az emberek elé." Ez a hang keveredik a szentimentalizmussal és a csodavárással. „Kívánom minden hajléktalannak, hogy minél hamarabb jöjjön helyre és békében éljenek e kegyetlen világban.” A példa is megvan a lapban a várt szolidaritásból: „Kivert kutyák egy kivert kutyáért! Tösgyökeres hajléktalanok vagyunk, nem is kevesen. Éppen ezért hasonozó társaink sorsát teljes szívvel át tudjuk érezni. Legyen akár kutya, akár macska, akárki, Isten teremtménye. Kóborolunk nappal, téren próbálunk aludni éjjel. Történt minap, hogy leltünk egy hasonozó társat. Igaz, Ő négy lábbal rendelkezik... sors társunkká lett. Közös az életünk, közös az ételünk. Ami a legszebb az egészben, hogy Ő - nagy Ő, igen - ezt meg is becsüli, értékelni tudja.”

Találkoztam már társadalmi csoportokkal, amelyekkel hatásosan sikerült elfogadtatni, hogy létrehozói és nem elszennyelői helyzetüknek. Annak idején a vidékről a fővárosba, iparba és leányszállásra került lányok is ilyenek voltak. Őket is társadalmi mozgások vitték-hozták az országban, amiről tudásuk nem volt, viszont az élethelyzetükből következő problémáik megoldhatatlanná válásakor agyonnyomta őket a büntudat.

A hajléktalanok lapja azt látszik igazolni, hogy a „fedél nélküliek” magukra vállalták már a bűnt, a lecsúszást, az emberi életből való lemondást. Amivel együtt jár, hogy erő-vesztett helyzetbe kerültek, azaz mindannak híjával vannak, ami változtatáshoz szükséges. A lapban egy hangfoszlány maradt még valami épségből. „Saját magunknak kellene ezt az egészet megoldani, de hogyan és miképpen. Kicsúszott a talaj a lábunk alól.” És még magyarázat is van hozzá. „Rendszerváltáskor olyan sokan voltak a jóakarók. Nem tudom ezek hova lettek, mi lett velük. De úgy néz ki, hogy elfogytak. Biztos belefásultak, belefáradtak ebbe az egészbe, akár csak mi. Joguk van hozzá - ők is emberek, ők is elfáradhatnak.”

Aztán majd jönnek a szegények, az elszegényedők, aztán sorban azok az értelmiségiek is, akik arra lennének hivatottak, hogy új generációkat neveljenek, mind-mind a maga büntudatával, mert minden társadalmi csoporton belül csak a meglévő sikereseket kell bemutatni, s az elég, hogy a többiek azt érzék, amit kell.

Zavarban vagyok az emlékeim előtt. Párizsban a fedél nélkülieket nem nyomta ilyen teher?

MÁTYUS ALIZ

Kell egy jó zenekar!

DR. HERIBERT HINZEN

1977-ben csatlakozott a Német Népfőiskolai Szövetséghez /DVV/, 1991-1995 között a Német Népfőiskolai Szövetség Nemzetközi Együttműködési Intézetének /IIZ/DVV/ igazgatója volt, jelenleg a IIZ/DVV budapesti hivatalának igazgatója. Oktat a Kossuth Lajos Tudományegyetemen Debrecenben és a pécsi Janus Pannónius Tudományegyetemen.

K.: Hogyan fogalmazható meg a felnőttoktatás célja, feladata?

H.H.: A felnőttoktatás az egész felnőttképzés rendszeréhez tartozik. Számomra a felnőttképzés éppen olyan fontos, mint az iskolai oktatás, a szakmai és az egyetemi képzés. A felnőttoktatás mindenre kiterjed, amit nálunk /Németországban/ továbbképzésnek jelölnek meg, függetlenül attól, hogy a hallgatók milyen oktatási formában vesznek részt; általános iskolában, középiskolában vagy egyetemen. A felnőttoktatás nagyon fontos része az egész életen át tartó tanulásnak. Az élet hosszú tartó tanulás a születéssel kezdődik és a halállal végződik. Mindenesetre mi a felnőtt korra koncentrálnak. A felnőttoktatásnak orientáló és kvalifikáló funkciója van. Bármilyen területen dolgozunk, egész életen keresztül mindig újat kell tanuljunk, akár továbbképezzük magunkat, akár más, új szakmát sajátítunk el.

K.: Mit jelent az, hogy a felnőttoktatásnak irányító funkciója van? Ez a szakma saját cél- és feladatmegjelölése, vagy megfogalmazott társadalmi, gazdasági elvárásokból következik?

H.H.: Én azt gondolom, hogy ez kölcsönhatásban történik. Vegyük példának a politikai rendszerváltást Magyarországon. Nagyon sok változást a politika határozott meg, ebben közrejátszott a hazai politika és a világpolitika. De nagyon sok változás bizonyos automatizmus alapján történt. Az emberek formálták gyakorlatilag ezt a fejlődést. Születtek ötleteik, ők irányították a kívánságaikat és az álmaikat, ezért akarták a változást és ezen dolgoztak is. Bizonyos területeken konfliktusok keletkeztek a politika és az emberek között. Volt ellenállás is a rendszerváltás alkalmával. Mindenesetre, ha egy rendszerváltásnál az emberek változtatni akarnak valamin, akkor új irányokat kell megszabni és más minőségben kell fejleszteni. Ebben a folyamatban a felnőttképzésnek döntő szerepe van, vagy kellene legyen. Ugyanezt mondhatjuk, hogy a jövőben is ilyen hajtóerőre van szüksége a felnőttoktatásnak.

K.: Eddig beszéltünk arról, hogy mi a célja a felnőttoktatásnak. De mik azok a konkrét feladatok, amiket a felnőttoktatás vállalhat?

H.H.: Akkor közelítjük meg helyesen ezt a kérdést, ha a felnőttképzés különböző területeiről beszélünk. Én egyaránt azonos jelentőséget tulajdonítok az általános képzésnek, a szakképzésnek, a kulturális és a politikai képzésnek. Azoknak az embereknek, akik a felnőttoktatás területén tovább akarják képezni magukat, gyakorlatilag mind a négy képzési területen részt kell venniük.

K.: Ezek a képzési irányok egymást feltételező vagy egymástól független, jól elkülöníthető feladatok?

H.H.: Az lenne a kívánatos, ha ezeket integrálnánk. Illetve, ha ezeket az irányokat az egyes intézeteken belül is integrálnánk. De ennek ma még számtalan akadálya van. Hogyan pl. a Művelődési és Közoktatási Minisztérium /MKM/ ezirányú tevékenységét vizsgáljuk, akkor azt tapasztaljuk, hogy az MKM el-

sősorban az általános és a kulturális képzésekkel foglalkozik. A Munkaügyi Minisztérium saját, kiemelt feladatának pedig a szakképzést, valamint az át-és továbbképzéseket tekinti. Más minisztériumok is foglalkoznak a felnőttképzéssel. Sajnos nagyon kevesen vannak, akik a politikai képzést, illetve a civil társadalom képzését tűzik ki célul. Például a regionális átképző központok csak az átképzéssel, a szakmai továbbképzéssel foglalkoznak. Nagyon sok művelődési ház meg csak a kulturális ismeretek elsajátítását segíti, és nagyon sok civil és privát szervezet pedig csak a maga szűkebb területén kínál képzési programot. Egyesek csak nyelvi képzéssel, mások meg csak pl. számítógépes oktatással jelennek meg a képzési "piacon".

Arra kellene törekedni, hogy egy intézményben integráltan, egyidőben szervezzék meg a négy képzési területet: az általános, a szakmai, a kulturális és a politikai képzést. Az lenne a hatékony, ha az országban olyan központok alakulhatnának ki, amelyek egy fedél alatt tudják biztosítani a civil szervezetek, az átképzési központok, a művelődési házak stb. munkáját. Ezeket az irányítói és a minőségi fejlesztő feladatokat kellene tudatosítani a művelődési házak és a felnőttképző intézmények és a szervezetek vezetőiben.

K.: Egy felnőttet mi motivál arra, hogy tanuljon?

H.H.: Többféle motivációs szint van. Nagyon sok ember nem felejtette el a tanulás örömét, a pozitív benyomásokat, s ezt továbbra is szeretné megkapni. Mondhatjuk, hogy ezek az emberek megtanultak tanulni. De nagyon sok ember kényszer hatására tanul. El kell nekik sajátítani pl. egy új szakmát. Sokan nem tudják, hogy az embereknek ma már három szakmát is meg kell tanulni ahhoz, hogy boldogulni tudjanak. Süssmuth asszony, a Német Népfőiskolai Szövetség /DVV/ elnöke azt mondta egy interjúban, hogy vége van az önkéntességnek. Az élet hosszú tartó tanulásnak valóban élet hosszú kell tartania. Muszájból kell tanulni, nem csupán a tanulás örömeért. A munkanélküliek képzése esetén itt Magyarország is érvényes ez a megállapítás. Mert azok számára, akik munkanélküliek, és több év munkanélküliek, és 40-50 évesek, azok számára a tanulás már kínlódás. Ennek ellenére mégis szüksége van az egyénnek arra, hogy tanuljon, mert csak ezáltal tudja a saját-maga egzisztenciális boldogulását biztosítani. Abból indulunk ki, hogy a felnőttképzésnek gyakorlati hasznú ismeretet kell közvetítenie. Csak akkor sikerül továbbképezni sok embert, ha az élményekkel, felismerésekkel, pozitív megerősítéssel is szolgál. Ezért kell az életet folyamatosan végigkísérő tanulásról beszélni.

K.: Hatékony-e az általános és a szakmai képzés különválása? Véleményem szerint éppen az általános képzés adhatja meg a lehetőséget az embereknek, hogy készek legyenek a szakmai képzésekre.

H.H.: Én is nagyon fontosnak és döntőnek találok az általános képzést. Ma két tendenciát lehet megfigyelni Európában. Ezt Németországban a következőképpen fogalmazzuk meg: "A szakképzés egyre általánosabb képzés." Mi, akik a szakmában dolgozunk, magunkat is állandóan tovább kell képezzük és éppen az általános képzés területén. De ezzel egyidőben azt is el kell mondanunk, hogy az általános képzés egyre szakmaibbá válik. Mi történik pl. azzal, aki részt vesz egy nyelvtanfolyamon? Ez általános vagy szakképzés? Vagy pl. a számítógépes képzés? Tulajdonképpen ezeknek az ismereteknek az ember számára most, a XX. század végén olyan eszközöknek kell lenni, mint régen a töltőtoll volt. Mi történik pl. a menedzserrel, aki vállalkozói tréningre megy, vagy mi történik azzal a titkárnővel, aki joga tanfolyamon próbálja oldani a stresszhelyzeteit. El lehet-e czeke a tanfolyamon tiszta határolni, hogy a képzés meddig szakmai és mennyi általános? Tehát az általános képzés sok vonatkozása átmegy a szakmai képzésbe és fordítva. Ezáltal már eljutunk egy magasabb szintre, ahol az ál-

talános és a szakképzést integrálni lehet.

K.: Nyugat-Európában már megtörtént ez az integráció?

H.H.: Nagyon sok jele van annak, hogy a folyamat elindult. Már empirikus módon, a kutatásokban is ezt fogalmazzák meg. Olyan helyzetbe kerültünk, hogy Németországban a felnőtt lakosság fele már részt vesz a felnőttképzésben. Ha ezt az adatot tovább differenciáljuk, akkor látjuk, hogy ezen hallgatók fele az általános, fele a szakképzésben tanul. És azt hiszem, hogy az a folyamat, ami Németországban tapasztalható, hasonló az Európai Unió országaiban is.

Sajnos még nem rendelkezünk kutatási eredményekkel ebben a vonatkozásban Közép-Európában. De számomra minden esetre két tendencia a fontos. Egyrészt, hogy a gazdasági, a társadalmi és a technológiai fejlődés elindult, másrészt pedig, hogy a művelődésen belül a felnőttképzés aránya is egyre növekszik. Mindcz egy hasonulási folyamatot jelez Nyugat-Európával.

Abból kell kiindulnunk, hogy vannak olyan dolgok, amelyek különbözőek maradnak, így például a nyelvek, de ha pl. a számítógép használatot nézzük, akkor számos hasonuló folyamat meg végbe Európában, Amerikában, Japánban. Az autotechnikában is ilyen tapasztalatok vannak.

K.: Hogyan jelentkezik a felnőttképzés integrációja konkrétan a Frankfurter Felnőttoktatási Intézetben?

H.H.: A frankfurter Intézet az általános és a szakmai képzéssel egyaránt foglalkozik. Erre már csak azért is szükség van, mert a népfőiskolán, amelyeknek képzési, kutatási központja az Intézet, maguk is foglalkoznak az általános és a szakmai képzéssel ill. továbbképzéssel. Gyakorlatilag ez egy jelentős integráló szempont, ugyanakkor kialakult a szervezetek között a munkamegosztás is. Egy másik integrációs szempont, hogy az intézményeket több fenntartó működteti. Ilyenek pl. a népfőiskolák: gyakorlatilag ezek az intézmények minden faluban és minden városban megtalálhatók, a képzések rendkívül széles kínálatával. A képzések lefedik a felnőttoktatás fent említett négy fő területét, s mintegy 10 millió ember vesz részt a tanfolyamokon. Az ismeretsajátításnak és a készségfejlesztésnek ezt a funkcióját Németországban helyi szinten a népfőiskolák tudják a legjobban biztosítani. Végül pedig elmondható, hogy az állam a népfőiskolákat mint közösségi intézményeket támogatja. Az állam véleménye, hogy a népfőiskoláknak függetleneknek kell lenni, nem szabad pártbefolyás alá kerülni. Emellett vannak speciális képző intézmények is. Az egyházaknak is megvan a saját képzési hálózatuk, illetve a mezőgazdasági szövetkezetek is rendelkeznek ilyenekkel. Hasonlóan a kamarák, az üzemek, a pártok is működtetnek képzési szervezeteket. Tehát sok intézmény foglalkozik a felnőttek oktatásával. Tulajdonképpen Németországban már beszélhetünk a fenntartók pluralitásáról.

A népfőiskolákéhoz hasonló szerepet tölthetnek be itt Magyarországon a művelődési házak is. Több művelődési ház az utóbbi években már új célokat is megfogalmaz, jelentős számú tanfolyamot is meghirdet pl. a szakképzés, a nyelvoktatás területén. Úgy gondolom, hogy ez igen pozitív tendencia. Ezáltal hiánypótló igényeket elégítenek ki. Ebben az esetben egy új szempont szerint kell nézni a felnőttképzéssel foglalkozó intézményekben a kooperációt és a konkurenciát. A kérdés tehát, hogy az élethosszig tartó tanulást hogyan lehet kooperációval megoldani helyi szinten. Természetes, hogy ezek az intézmények konkurenciát is jelentenek egymásnak, hiszen mind egyik állami költségvetésből is él. Úgy gondolom, hogy ez egy nagyon nehéz helyzet, és az önkormányzatoknak nem is lehet mindennél egyformán megoldani a jelentkező konfliktusokat. Másrészt azonban ez egy történelmi feladat, egy történelmi esély. Mert meg is fordíthatjuk. Az állam sokat investál ebbe a területbe. Tulajdonképpen az önkormányzatokot keresztül biztosítja az állam a művelődési házak épületét és a személyzetet is.

Talán kisebb, s nem elégséges mértékben támogatja a programokat is. Nagyon fontos, hogy a befektetést a szakemberek jól kezeljék, jól használják ki az intézményeket.

K.: Milyen Németországban az intézmények támogatási aránya a bér, a fenntartási költségek és a programok finanszírozásában?

HH.: Általánosan fogalmazva azt mondhatjuk, hogy Németországban egyharmados arányban fedezik a programok költségeit az állam, a tartomány és a résztvevők. A gyakorlatban azonban a tartományi rész folyamatosan csökken. Egyre kevesebb a pénzük, és a keletkező hiányokat az önkormányzatok sem tudják kompenzálni. Ez alulfinanszírozást eredményez. Választani kell, hogy az intézményeket visszafogott mértékben üzemeltetik, a személyzetet elküldik, vagy pedig - amit itt is tapasztalok a művelődési házaknál -, a programot a bevételes rendezvényekkel és újabb, gazdaságosabb kínálatokkal bővítik. Ezáltal már olyan helyzet alakul ki, hogy a résztvevők a költségvetés felét fizetik. Ugy tapasztalom, hogy Magyarországon is élnék a bevételes rendezvények lehetőségével. Ez is mutatja azt a folyamatot, hogy nagyon sok tendencia közelít egymáshoz Európában. De ezzel nem azt akarom mondani, hogy a német népfőiskolák ugyanolyanok, mint a magyar művelődési házak, de strukturálisan hasonlítanak. Mindkét országban hiánypótló struktúráról van szó, gyakorlatilag professzionális felnőttoktatók végzik ezt a munkát /kvalifikált személyzet, intézmények, költségvetés/ azzal a kényszerrel, hogy gazdaságosan gondolkodjanak és cselekedjenek, hogy megkeressék a piacot.

K.: A felnőttképzés területén milyen szervezeti keretek működnek Németországban? Mi az állam, a nonprofit szervezetek, és a vállalkozások szerepe a képzésben?

HH.: Ennek egy nagy zenekarnak kell lenni, ahol mindenki a saját szolamát a tőle telhető legjobban játssza. Ha azt várjuk, hogy az állam minden feladatot magára vállal, ez ugyanúgy nem megy, ahogy a hegedűsök sem játszhatnak el minden szolamot. És ha csak a vállalkozók és a kft.-k trombitálnak, az sem lesz egy jó zenekar, s ha a főiskolák és egyetemek furulyáznak, akkor sem sikerülhet a zenekari összprodukció. Mindenkinek megvan a saját feladata, s a célkitűzéseket együttesen kell megoldani. De ha az állam nem állít megfelelő normatívát és törvényi keretet, akkor nem sikerülhet az együttműködés sem. Ha az intézményeket nem a legszínvonalasabban és nem a legeredményesebben működtetjük, ha az államtól, az önkormányzatoktól kapott támogatásokat, a „befektetéseket” nem kreatív módon használjuk föl, akkor ez pazarlás lesz.

K.: Németországban a népfőiskolák nonprofit szervezetek?

HH.: Nehezen lehet ezt megfogalmazni. Én inkább azt mondom, hogy közhasznú intézmények. Ha a profitot halljuk, mindig a vad kapitalizmus jut az eszünkbe. Mindenesetre abból kell kiindulnunk, hogy a felnőttoktatási intézményeknek kell legyen saját bevétele. Ezek a bevételek pedig azért szükségesek, hogy azokat az intézmények újból fel tudják használni a szakmai tevékenységükre. /Megjegyzem már arra is törekedniük kell a munkatársaknak, hogy a bevételek egy részét a fenntartási költségekre is vissza tudják fordítani./ Tehát arra kell a saját bevétel, hogy a felnőttoktatási feladatok megvalósíthatók legyenek. A szakképzés keretében pl. számítógépes oktatáson lehet pénzt keresni, de pl. politikai képzés szervezésével nem. Egyre közelebb jutunk a költségvetés felhasználásához. Ha az önkormányzat azt mondja, kaptok 1 milliót, s hogy ebből hogyan boldogultok az a ti dolgotok, hogyan lehet az intézmény működőképességét biztosítani. A kérdés, hogy kell-e a kínálatot szűkíteni illetve hogyan lehet olyan irányba bővíteni a szakmai munkát, ami bevételt eredményez. A költségvetés finanszírozásához tulajdonképpen két problémát kell önmagunk számára tisztázni. Az egyik, hogy hogyan tudjuk a minőség elvét,

illetve a céloknak megfelelő minőséget biztosítani. A másik, hogy szembenéznünk-e a veszéllyel, hogy csak az intézmények képzési vállalkozók lesznek és csak azokat a képzéseket szervezik, amelyekkel pénzt lehet szerezni és más elvárások és célkitűzések kiesnek a tevékenységrendszerükből. Ez tulajdonképpen felveti az identitás kérdését.

K.: Mit segíthet ebben a folyamatban a közművelődés területét szabályozni kívánó törvényi szabályozás Magyarországon?

HH.: Én úgy látom, hogy ez az új közművelődési törvénytervezet elsősorban a művelődési házakra vonatkozik. Az egész kultúra szabályozása ebben nincsen benne. A nonprofit törvénytervezet a civil szférát szabályozza. És hol van a felnőttképzési törvény? Egyik sem igazából felnőttképzési törvény. A MKM integrációs szerepe ebben fontos lenne, mert tulajdonképpen a Minisztériumnak kell ebben kezdeményezni, és kidolgozni a törvénytervezetet.

K.: Milyen ismerete volt a magyarországi felnőttoktatási rendszerről Hinzen Úrnak, amikor 1996. elején átvette a budapesti Programiroda vezetését?

HH.: Nem sok mindent tudtam, de amit ismertem, az egy pozitív kép volt. Azt tudtam, hogy a szocialista országokban szerepe volt a felnőttoktatásnak, továbbképzésnek. Tudtam arról, hogy volt üzemi felnőttképzés, és hallottam néhány dolgot a magyar népfőiskolákról, ismertem a TIT szervezeteket, s tudtam, hogy a TIT partner szervezete volt a német Uránia szervezetnek. És a művelődési házakról is tudtam. Ezeket a tapasztalatokat tulajdonképpen más kelet-európai országokban szereztem meg, többször voltam Lengyelországban és Moldáviában. Azonkívül arról is tudtam, hogy Magyarországnak érdekében áll a modernizáció. Tudtam arról, hogy a gazdaságban és a társadalomban végbemenő változásokhoz hasonlóan a kultúra területén is változásokat akarnak. Az pedig világos volt számomra, hogy ezek a nagy változások nem mehetnek végbe a felnőttképzés segítségével nélkül. Nyugat- és Kelet-Németország egyesítése után átéltem a népfőiskolák integrációját. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy a volt NDK-ban is azonos vagy hasonló folyamatok mentek végbe mint Magyarországon, de mégis voltak hasonlóságok. Mindenesetre a legfontosabb közös cél, a változtatás iránti igény volt.

K.: Az volt a benyomásom, hogy Ön nagyon rövid idő alatt rendkívül részletes ismereteket szerzett a magyarországi felnőttoktatás gyakorlatáról.

HH.: Mindenesetre megpróbáltam. Egy kiváló irodát örököltam, amely öt éven keresztül ugyanabban a felállásban működött. Ezáltal is lehetőségem volt arra, hogy az ismerkedés még hatékonyabb legyen. Az első félévben majdnem minden megyébe ellátogattam. Nagyon sok művelődési házat ismertem meg, TIT egyesületet, regionális és helyi népfőiskolákat, számos főiskolát és egyetemet. Néhány parlamenti képviselővel és polgármesterrel is találkoztam vidéken is, néhány regionális továbbképző központot is meglátogattam. Így építettem fel az ismereteimet.

K.: Mi volt a különbség az otthon kialakított kép és a megtapasztalt állapot között?

HH.: Szerencsére én nem alakítottam ki magamnak előre egy képet, tehát előítéleteim sem voltak. Ez olyan volt, mint az összerakós játék. Az első elemeket egészítettem ki a tapasztalattal. Még érdekesebb volt, hogy ebben a félévben egy évvel később újra meglátogattam a megyéket. Ekkor már a régi kapcsolatokra építettem, és azokat egészítettem ki újakkal.

K.: Történtek-e ez alatt az idő alatt lényeges változások?

HH.: Óvatosan akarok fogalmazni, de mégis azt mondhatom, hogy pozitív változásokat tapasztaltam. Meglátásom szerint a TIT szervezetek, a népfőiskolák, a művelődési házak jobban állnak, mint öt évvel ezelőtt. Gyakorlatilag a pécsi és a

debreceni egyetemen a szakok is stabilizálódtak. Mindezek ellenére újból és újból fel kell tenni azt a kérdést, hogy mit tesznek a minőség biztosítása érdekében. Az kétségtelen, hogy a túlélés döntő kérdés, de még nagyon sok más fontos szempont is van. Ugyanakkor megismertem olyan kollégák véleményét is, akiknek rosszabb a hangulatuk, mint volt egy évvel ezelőtt. És olyan kollégákat is megismertem, akik belefáradtak a harcba. Illetve olyan intézményeket, amelyek nagyon rossz helyzetbe kerülnek, ha nem változtatnak sok mindenen. A másik oldal, hogy országos vonatkozásban felerősödött a vita a felnőttoktatás néhány kérdésében. Ezt tapasztallhattuk pl. a TIT Stúdióban /1997. május 27-én/ lezajlott konferencián is. Az ország minden területéről és a legkülönbözőbb szakterületekről jöttek össze emberek 300-an. Megállapíthattuk, hogy nagyon sok közös dolgunk van. A kérdés, hogy ezt hogyan lehet képzéspolitikai vitává alakítani, illetve hogyan lehet lobby-munkává tenni a döntést hozók részére. De ez nem volt egyedülálló konferencia ezekről a kérdésekről, hiszen ezt megelőzően Szolnokon /1997. május 22-23-án/ is volt egy jelentős szakmai összejövetel 250 fő részvételével, vagy Szombathelyen is a szakképzés problémáiról tanácskoztunk, szintén jelentős számú szakemberrel. Gyakorlatilag nagyobb az érdeklődés a közös problémák iránt. Egyúttal a készség is nagyobb abban a vonatkozásban, hogy közösen gondoljuk végig, hogy mit tehetünk és mit kell tennünk.

K.: Éppen a TIT Stúdióban lezajlott tanácskozáson a művelődési házakban dolgozók azt állapíthatták meg, hogy míg a felnőttoktatási tevékenység a mindennapi munka részét képezi, nagy súllyal van jelen a napi munkában, arra nem fordítottunk elég hangsúlyt, hogy terminológiailag is megfogalmazzuk a gyakorlatot. Szerintem ezt a feladatot is el kell végezni.

HH.: A DVV Budapesti Projektirodában párhuzamosan dolgozunk egy lexikonon. Vannak nagyon jó előmunkák, ugyanakkor a terminológiákat is összhangba kell hozni a változásokkal. Mindenesetre fontos, hogy megtanuljunk egy közös nyelvet. Pl. ha azt a két szót értelmezzük, hogy kooperáció és konkurencia. Ezeket a fogalmakat másként értettük 20 évvel ezelőtt, mint ma. Amikor beszéltem Jakob Hornnal (a DVV Budapesti Iroda első igazgatójával), ő mindig azt hangoztatta, hogy túl sokan vannak a felnőttoktatás területén, akik egymás ellen dolgoznak. Azt gondolom, hogy ezen a téren az elmúlt hónapokban vagy években változások történtek.

K.: Én inkább azt érzem, hogy elvisz bennünket az át, a teendők sokasága a mennyiség irányába. A lényeg pedig az lenne, hogy ez a mennyiség minőségig változzon. Én nem érzem azt, hogy a folyamatok átgondoltan szerveződnek, hanem mindig csak az éppen legszükségesebb feladatra tudunk figyelni. Szervezettség nélkül viszont nem lesz meg az esély az integrációra, a napi gyakorlatban az együttműködések is csak csetlecsétek.

HH.: Itt az DVV Projektirodában a munkatársakkal röviden próbáltuk értékelni az elmúlt hónapok tevékenységét. Ez alkalommal találkoztunk két olyan kifejezéssel, amit érdekesnek találtam. Az egyik ilyen fogalom a mozgalmasság, hogy a felnőttoktatás mozgásba jött. A másik viszont a versenyszellem gondolata volt. Mert a verseny és a konkurencia között különbség van. Ez azt jelenti, hogy sok intézmény új kihívások előtt áll. Tehát a felnőttképzés területén másként kell tervezni, dolgozni mint öt évvel ezelőtt. Különösen akkor, ha pl. ez a nyomás a helyi művelődési házaktól indul a megyei művelődési központokba és a Magyar Művelődési Intézetbe /MMI/. Felmerül a kérdés, hogy hogyan tudunk ennek a mozgásnak irányt adó szerepet adni, s hogyan próbáljuk a munkatársaknál a minőséget fokozni. Egy jó folyamat kezdetének lehetünk a tanúi. Most itt elérkeztünk azokhoz az új kihívásokhoz, amelyek előttünk is állnak. S ez a továbbképzés lényege. Tehát azokat a személyeket, akik a felnőttképzés területén dolgoznak, minden-

képpen továbbképzésben kell részesíteni. Régebben igazgatóknak hívták a vezetőket, ma pedig kulturális menedzserek nevezük őket. A mai feladatokat csakis a saját továbbképzéssel lehet elérni. Tehát az általunk vezetett intézmény átalakulását meg kell terveznünk. Ugyanakkor pedig nem csupán a most felnőttképzésben tevékenykedők továbbképzéséről van szó, hanem a jövő generáció képzéséről is, azokról, akik ma a felnőttképzést tanulják az egyetemeken. Ha pl. megnézzük, hogy hogyan értelmezik a főiskolai, egyetemi hallgatók és a művelődési házakban dolgozók pl. a közönséggel való kapcsolatot, a PR-munkát, akkor itt különböző felfogások vannak. A művelődési házak munkatársai közül sokan azt mondják /mondták néhány évvel korábban/, hogy ez terhes, felesleges, sokba kerül, régebben nem is csinálták, az egyetemisták ezt kulcskérdésnek tekintik. Az egyik kiadásként, a másik beruházásként értelmezi ugyanazt.

Néhány fontos pontot érintettünk. Az egyik az integráció kérdése volt. A másik probléma a kooperáció és a konkurencia kérdése volt, hogy hogyan tudjuk a közös dolgokat a különböző feladatok mellett, illetve a különböző pénzügyi feltételek mellett megvalósítani. A harmadik, hogy nagyobb támogatásra lenne szükség az államtól is. Nagyon sok képzésnek jobb feltételekre /pénz, törvény/ van szüksége. Az alapintézményeknek pedig némely esetben jobban meg kell felelni a szolgáltató funkcióknak. Tehát el kell gondolkodni az országos intézményeknek arról, hogy hogyan tudnak jobb szolgáltatást biztosítani a megyei és a helyi képzések részére. Például az MMI mit tehet még többet a megyei művelődési központok munkájának a segítésére, és csak a megyei központok hogyan tudják még jobban szolgálni a helyi intézményeket, milyen konkrét szaktanácsot, szolgáltatást nyújthatnak az át- és a továbbképzések területén, vagy a kommunikációs eszközök és segédanyagok területén, vagy a kutatás és a kiértékelés vonatkozásában. Gyakorlatilag ezt a vitát, amit az MMI, a megyei művelődési központok és a helyi művelődési házak esetében le kellene folytatni, a TIT vonatkozásában is el kell végezni, ugyanúgy az országos, a megyei illetve az egyes helyi szervezetekben is. Szakmai szolgáltatásról van szó, de egyúttal lobby-munkáról is. Végül is ezt a vitát a Magyar Népfőiskolai Társaság vonatkozásában is végig kellene gondolni. Gyakran azt látom, hogy a helyi szervezetek magukra hagyottan dolgoznak, nem kapnak konkrét, gyakorlati támogatást. A napi munkát, a feladatmegosztást tehát vertikálisan kell átgondolni - országos, regionális, helyi szinteken. De ugyanakkor ezt fordítottan is elemezni kell, hogy mit tehetnek ezek a szervezetek helyi, illetve megyei és országos szinten is. Mindenesetre létre kellene hozni egy erős felnőttoktatási szervezetet. Az a baj, hogy most mindenki csak a saját céljai megvalósítására helyezi a hangsúlyt. Ebből következhet az a probléma, hogy a felnőttoktatás iránya nem mindig pozitív. Hasonlóan matematikus az is, hogy az egyetemeken folyó felnőttoktatás-tudomány kutatása is stagnál. Mert az egyetemnek főleg csak a képzéssel foglalkoznak, a kutatással nem. Az egyetemnek közzött is szünettel a tudományos élet. Ehhez is szükséges lenne egy erős felnőttoktatási szervezet.

K.: Melyek az elkövetkező időszak megkerülhetetlen feladatai?

HH.: Az előbb beszéltünk gyenge pontokról, ezeket újra vitára kell bocsátani. Gyakorlatilag a jelen kritikája perspektívát nyit a jövő feladatai számára. A minőség és a továbbképzés szintén a jövő feladata. A minőségi kutatás hiánya is mutatja a jövő feladatát. Ha a felnőttképzési tudomány hiányairól beszélünk, akkor ez a jövő feladata. Ha a kooperáció és a konkurencia kérdéséről beszélünk, akkor ez is a jövőben tisztázandó kérdés. Az innováció és a lobby munka javítása szintén megkerülhetetlen. De a többitől is beszélhetnénk. A lobby-munka javítása érdekében nagyon szükséges lenne a felnőttoktatási hét

megszervezése. Gyakorlatilag az embereket informálni kell arról, hogy a felnőttoktatásra milyen nagy szükség van. Egyáltalán tudatosítani kellene, hogy mit jelent a felnőttképzés. Ha a szükségességét és lehetőségeit megyei, helyi, országos szinten jól be tudjuk mutatni, akkor megkaphatjuk a feladatot is, hogy mit kell tenni. Ez egy igen fontos rész lenne annak a funkciónak, amit a kormány felé kellene közvetíteni. Be kell bizonyítani, hogy az a beruházás, amit most az állam nyújt, az nem elveszett, hanem nagyon értékes ráfordítás. Többet sok-sok feladat vár ránk! A partnereknek definiálni kell, hogy mit akarnak. A mi Irodánk gyakorlatilag ebben a nagy koncertben csak egy kis szerepet vállalhat.

K.: Milyen terveket fogalmazott meg az IIZ/DVV Budapesti Programiroda az elkövetkező öt évre?

H.H.: 1996. közepén egy programcsomagot nyújtottunk be a németországi Szövetségi Gazdasági Együttműködési- és Fejlesztési Minisztériumnak a budapesti Programiroda eddigi tevékenységének az elemzéséről és az előtűnk álló tervekről.

A program megfogalmazását a jelenlegi magyarországi helyzet elemzésével kezdtük. Abból indultunk ki, hogy az átalakulási folyamat még mindig tart, és eddig csak nagyon kis mértékben tapasztalhatók mérhető sikerek, ezzel szemben a lakosság széles rétegének rosszabbodik az életkörülménye. A helyzet részletes értékelése nyilvánvalóvá teszi a fejlődésorientált felnőttoktatás szükségességét és ugyanakkor a lehetőségét is. Hiszen ha szociális szempontból figyelmen kívül hagyják a folyamat megvalósítóit, az emberi tényezőt és azt nem vonják be aktívan a termelési, politikai, gazdasági, technológiai, kulturális és művelődési területeken végbemenő átalakulási folyamatok megvalósításába, akkor maga a célként megfogalmazott átalakulás szenved csorbát.

K.: Melyek voltak azok a célok, amelyeket ebben a programtervben megfogalmaztak?

H.H.: A projekt fő célkitűzése, hogy az állami, civil, magán és egyetemi szintű magyar partnerekkel együttműködve erősítse és minőségileg fejlessze a fejlődésorientált felnőttoktatást, hogy a magyar felnőttoktatást szaktanácsokkal és pozitív segítő-készséggel figyelemmel kísérje és speciális kezdeményező akciók révén hatást gyakoroljon rájuk. Ebben a vonatkozásban két szintet kell megkülönböztetnünk; közvetlenül az állami-, civil-, magán-, és egyetemi partnerszervezetek, azok személyi ellátottsága és programjainak támogatása a cél, közvetve pedig a helyi partnerek programjaiban és kínálatában, a gyakorlati továbbképzéseken résztvevő valamennyi személyre kiterjedően, és főleg azokat a programokat hivatott segíteni, amelyek a szakképzés, a mezőgazdasági-, környezetvédelmi- és egészséges életre neveléshez, az idegennyelvi programkínálatokhoz valamint kulturális témákhoz kapcsolódnak. A feladatok megvalósítására olyan partner-pluralizmust szeretnénk biztosítani, amely a felnőttoktatás valóságának egyre nagyobb területeit fedi le. /Önkormányzatok, művelődési házak, ITI szervezetek, egyesületek, alapítványok, vállalkozások, népiskolák, egyetemek, tehát mindazok akik a civil, a magán, az állami és az egyetemi szektorban országos, regionális és/vagy helyi szinten a felnőttoktatásban dolgoznak./

Súlypontosan a következő feladatcsoportokat alakítottuk ki: oktatáspolitikai, információs és lobby munka, a szakmai fejlődéssel kapcsolatos feladatok, az intézmények erősítését célzó intézkedések, a programkínálatok szakmai minőségi szintjének emelésével kapcsolatos feladatok. A munkában az alábbi együttműködési munkakapcsolatokat kívánjuk kialakítani: folyamatos tanácsadás és a programok figyelemmel kísérése, szemináriumok és konferenciák keretében történő képzéseken és továbbképzéseken való aktív részvétel, oktatási- és tananyagok készítése és terjesztése, kutatások végzése és az értékelések közreadása valamint infrastrukturális támogatások nyújtása. Ezen

belül számtalan konkrét programpont megvalósítását tervezzük. Munkánkban számítunk a magyarországi partnerek aktív együttműködésére.

(Köszönöm Horváth Istvánnénak és Basel Péternek a IIZ/DVV Budapesti Programiroda munkatársainak, az interjú elkészítésében nyújtott segítségét.)

Az interjút készítette: Borbáth Erika

